

Archeologisch onderzoek 't Cranenbosch te Heerhugowaard

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1622

Concept

ISSN 1573 - 5710

Opdrachtgever:
v.o.f. Cranenbosch Ontwikkeling

Grontmij Nederland B.V.
Houten, 4 maart 2016

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek 't Cranenbosch te Heerhugowaard

Subtitel : Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1622

Projectnummer : 349113

Referentienummer : 349113-JB-C1

Revisie : C1

Datum : 4 maart 2016

Auteur(s) : de heer drs. J. Bex

E-mail adres : archeologie@grontmij.nl

Gecontroleerd door : mevrouw H. Boon MA

Paraaf gecontroleerd : *i.a.*

Goedgekeurd door : de heer drs. W.A. van Breda

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
De Molen 48
3994 DB Houten
Postbus 119
3990 DC Houten
T +31 88 811 66 00
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : 18 februari 2016

Datum concept : 4 maart 2016

Datum definitief :

Opdrachtgever : v.o.f. Cranenbosch Ontwikkeling

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.

Bevoegde overheid : Gemeente Heerhugowaard

Aanleiding : Voorgenomen herontwikkeling en woningbouw locatie

Locatie : provincie : Noord-Holland

(bijlage 1) gemeente : Heerhugowaard

plaats : Heerhugowaard

toponiem : 't Cranenbosch / Het Kruis

kaartblad : 19 B ALKMAAR

RD-coördinaten : N X: 118.354 / Y: 518.273

O X: 118.533 / Y: 518.066

Z X: 118.478 / Y: 518.021

W X: 118.277 / Y: 518.220

afm. plangebied : ca. 12.000 m²

Archis2 : OMG nummer : 3990614100 (onderzoeksmelding)

Documentatie : Beheer en plaats : Grontmij Nederland B.V.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Huidige en toekomstige situatie	5
1.3	Beleidskader	6
1.4	Doelstelling.....	6
2	Bureauonderzoek.....	7
2.1	Werkwijze.....	7
2.2	Geologie en de bodemgenese.....	7
2.3	Archeologie	9
2.3.1	Gemeentelijk archeologiebeleid en het Bestemmingsplan	9
2.3.2	Provinciale archeologische verwachtingskaarten	10
2.3.3	Nationale archeologische verwachtingskaarten	10
2.3.4	Historisch kaartmateriaal en de Hofstede Cranenbosch	11
2.3.5	Lokale gebiedskennis, amateurverenigingen en de klic-melding	14
2.4	Archeologische verwachting	15
3	Conclusie en aanbeveling	16
3.1	Conclusie	16
3.2	Aanbeveling	16
	Literatuur	18

Bijlage 1: Ligging locatie op de topografische ondergrond

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van v.o.f. Cranenbosch Ontwikkeling heeft Grontmij onder meer een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied 't Cranenbosch te Heerhugowaard. Binnen het plangebied aan de Rustenburgerweg, ter hoogte van buurtschap Het Kruis, zal een herontwikkeling gaan plaatsvinden. Het niet meer in gebruik zijnde bedrijfsterrein zal worden omgevormd in woningbouw. Ten behoeve van de Bestemmingsplanwijziging dient een archeologisch bureauonderzoek te worden uitgevoerd. Op basis van dat bureauonderzoek kan de bevoegde overheid een selectiebesluit nemen over de eventueel noodzakelijk geachte vervolgstappen.

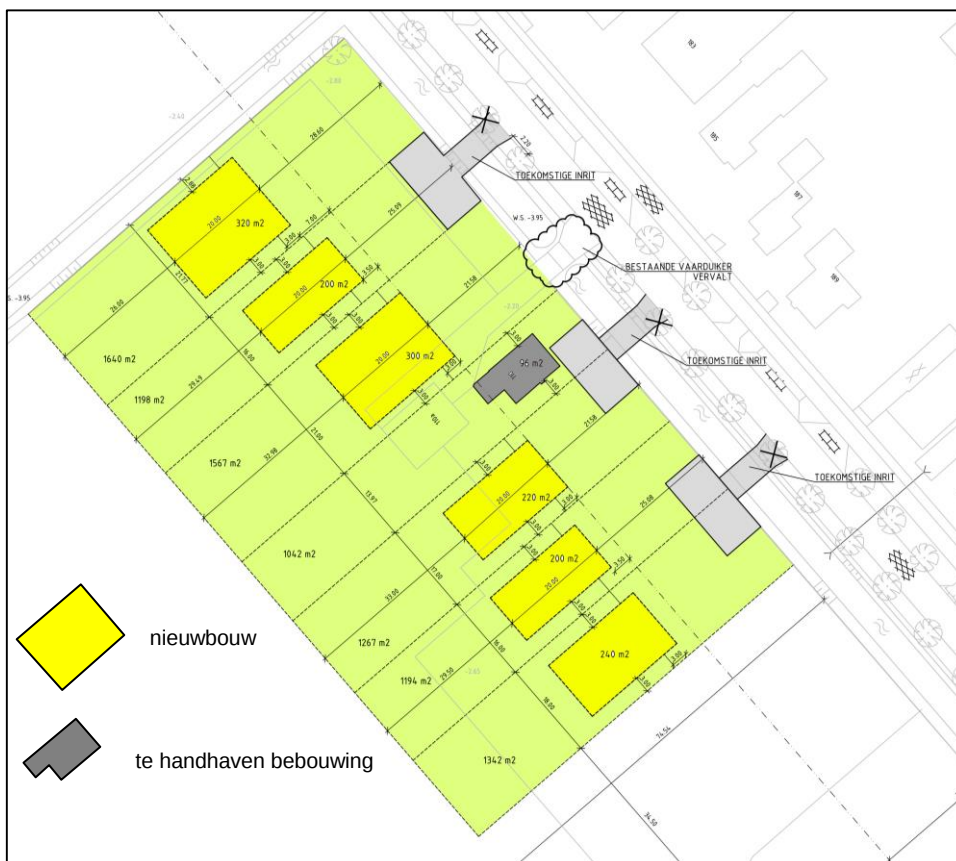
Afb. 1.1 Locatiekaartje plangebied 't Cranenbosch

1.2 Huidige en toekomstige situatie

In de huidige situatie bevinden zich binnen het plangebied kassen, die niet meer in gebruik zijn. Deze kassen zullen worden gesloopt en verwijderd. Naast de kassen ligt een (oud) waterbassin, deze zal ook verdwijnen. Het woonhuis (Rustenburgerweg 110) behorende bij dit voormalige bedrijf blijft gehandhaafd.

In de toekomstige situatie zullen binnen het plangebied zes vrijstaande woningen worden gerealiseerd. Deze worden op zo'n manier gesitueerd dat een samenhang ontstaat met de bestaande woningen aan de Rustenburgerweg. De tuinen achter de nieuwbouwwoningen gaan

grenzen aan een nieuw te graven waterloop. De exacte dimensies van de bodemingrepen die met de herontwikkeling gepaard gaan zijn ten tijde van het schrijven van dit bureauonderzoek nog niet vastgesteld. De bodemingrepen en graafwerkzaamheden kunnen echter een mogelijke bedreiging vormen voor de archeologische waarden binnen het plangebied.

Afb. 1.2 Voorlopig Ontwerp toekomstige inrichting

1.3 Beleidskader

De Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) is in 2007 in werking getreden waarmee de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta binnen de Nederlandse wetgeving zijn geïmplementeerd. Het belangrijkste uitgangspunt van de wet is om archeologische waarden in de ondergrond (ter plekke) te behouden, omdat de bodem of oorspronkelijke context de beste conserveringsomgeving is. Dit heet behoud in-situ.

Gemeenten hebben een eigen verantwoordelijkheid op het terrein van het archeologisch erfgoed. Gemeenten dienen te beschikken over een archeologiebeleid en in de ruimtelijke ordening rekening te houden met de mogelijkheid van archeologische waarden in de ondergrond.

Dit archeologisch bureauonderzoek betreft de eerste stap binnen de nationaal gehanteerde archeologische monumentenzorgcyclus. Op basis van het bureauonderzoek (inhoud, conclusie en aanbeveling) kan de bevoegde overheid de noodzakelijk geachte vervolgstappen bepalen. Dit bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, v.3.3.

1.4 Doelstelling

Doel van het bureauonderzoek is het op basis van bestaande bronnen in kaart brengen van de te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied en het direct omliggende gebied (onderzoeksgebied). Hiervoor wordt een gespecificeerd verwachtingsmodel opgesteld. Op basis van dit verwachtingsmodel kan een advies worden gegeven met betrekking tot de noodzaak van een eventueel archeologisch vervolgonderzoek en indien dit van toepassing is, uit welke stappen dit vervolgonderzoek zou kunnen bestaan.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Bij het bureauonderzoek is gekeken naar voor het onderzoeksgebied relevante gegevens met betrekking tot de archeologie, cultuurhistorie, geologie en bodem. Hierbij zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- het bestuderen van bodemkaarten, geomorfologische en topografische kaarten;
- het raadplegen van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie;
- het raadplegen van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- het inventariseren van archeologische waarnemingen en in het verleden verrichte archeologische onderzoeken in het Archeologisch Informatie Systeem Archis2;
- het raadplegen van de Archeologische Monumentenkaart (AMK);
- het raadplegen van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- het raadplegen van historisch kaartmateriaal;
- het raadplegen van overige relevante literatuur.

In de navolgende paragrafen worden eerst de geologie en bodemopbouw van het onderzoeksgebied beschreven. Daarbij wordt het bijbehorende landschap beschreven en wat dit betekent voor de archeologische verwachting. Daarna zullen de al bekende archeologische en cultuurhistorische waarden van het onderzoeksgebied worden besproken.

Op basis van de gegevens van zowel de geologische en bodemkundige opbouw als van de bekende archeologische waarden wordt dit hoofdstuk afgesloten met een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Daarin wordt per archeologische periode aangegeven hoe groot de kans is op het aantreffen van archeologische waarden in relatie tot de voorgenomen ingreep.

2.2 Geologie en de bodemgenese

Het landschap heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in de nederzettingsmogelijkheden van de mens. Bij onderzoek naar archeologische sporen in een bepaald gebied is het van groot belang om te achterhalen hoe het landschap er in het verleden kan hebben uit gezien. Men kan meer te weten komen over dit landschap door de geologische opbouw en de bodem van een gebied te bestuderen.

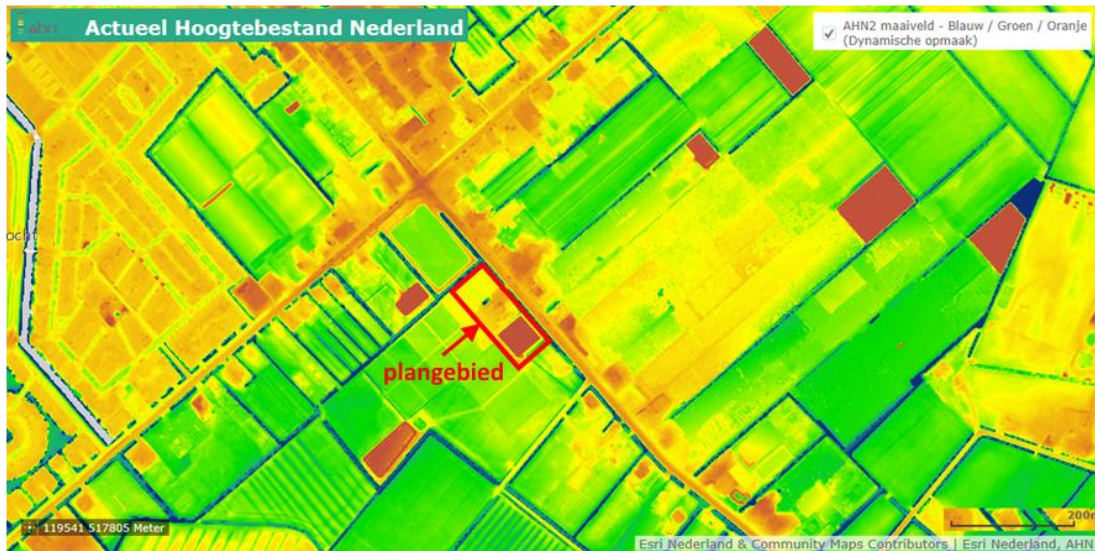
Het plangebied is gelegen in het Noordhollands kleigebied (archeoregio). Het gebied ligt volgens de geomorfologische kaart in een vlakte van getijde/zeebodemafzettingen (code: 2M33). Volgens de Bodemkaart¹ ligt het plangebied binnen de zeekleigronden. Meer specifiek binnen de kalkrijke poldervaaggronden, in dit geval bestaande uit zware zavel (code: Mn25A). Nabij liggen zeekleigronden bestaande uit kalkrijke lichte zavel (code: Mn15A) of meer moerige of tochteerdgronden (Wo/pMo80) rond Oterleek.

De zeekleigronden in dit gebied waren voorheen afgedekt door een dik pakket veen. Dat veen heeft zich na het (grotendeels) afsluiten van het strandwallensysteem, waardoor de zee geen periodiek actief landschapsvormende invloed op het achterliggende waddengebied meer had, in een zich verzoetend milieu kunnen vormen. Door het in cultuur brengen en het afgraven van het veen, het continue afwateren met uitdroging als gevolg, het ontstaan van watertjes en het al- maar groter worden daarvan door golfslag en afkalving, is uiteindelijk een groot merengebied

¹ Bodemkaart 19 West Alkmaar, 1994.

ontstaan; de Waard. Dit water is in de eerste helft van 17^e eeuw ingepolderd. Het plangebied 't Cranenbosch schijnt ter hoogte van een voormalig eiland (in de Waard) te hebben gelegen en zodoende in eerste instantie een hoger gebied in de polder te hebben gevormd. Van die hogere ligging is tegenwoordig niets of nauwelijks meer iets van waar te nemen in het landschap.²

Raadpleging van het Actueel Hoogtebestand Nederland vormt een aanvullende informatiebron voor de landschapsanalyse. Dit met behulp van laser-altimetrie verkregen digitale bestand vormt een beeld van het reliëf in het plangebied. Onderstaande afbeeldingen 2.1. en 2.2 zijn uitsneden van het AHN (met verschillende filters). De hoogte binnen de afbeeldingen verlopen van oranje (hoog) naar geel naar groen naar blauw (laagst).

Afbeelding 2.1 Uitsnede van het AHN ter hoogte van het plangebied

Afbeelding 2.2 Uitsnede van het AHN. De rode pijlen wijzen op langgerekte depressies in het reliëf.

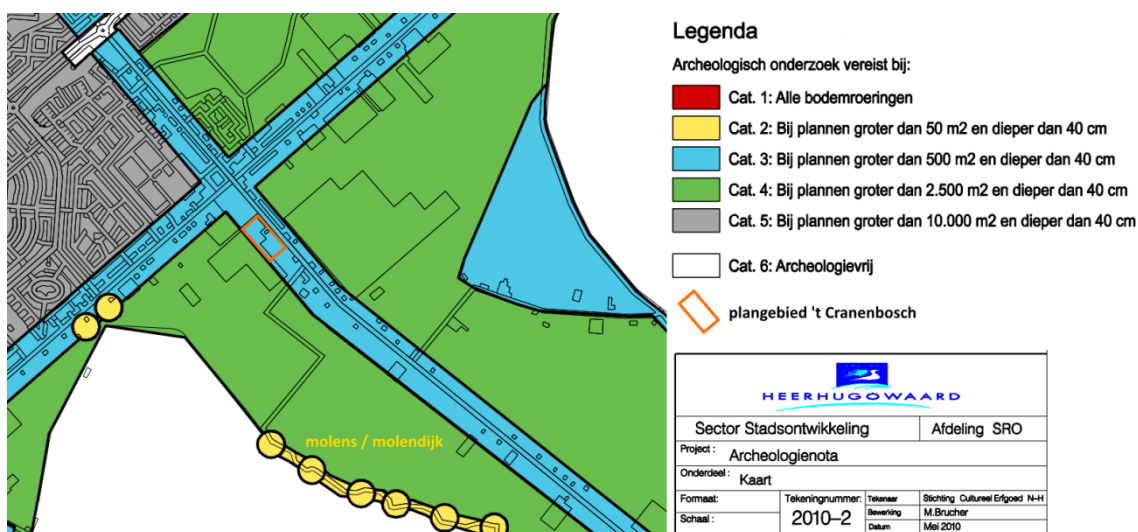
² Komen 2007, p. 187-89.

Op het AHN is geen duidelijke verhoging in het reliëf van het landschap te ontwaren die wijst op een voormalige eiland of plateau, daarbij komt dat de huidige bebouwing en inrichting van het gebied de reliëfanalyse van het landschap niet erg bevordert. Op afbeelding 2.2 is te zien dat nabij het plangebied langgerekte depressies in het maaiveld lijken voor te komen. Vermoedelijk betreft het hier gedempte sloten, waarover later meer.

2.3 Archeologie

2.3.1 Gemeentelijk archeologiebeleid en het Bestemmingsplan

De gemeente Heerhugowaard heeft een archeologische beleidsadvieskaart. Onderstaande afbeelding 2.3 betreft een uitsnede van die kaart. Volgens het gemeentelijk archeologiebeleid ligt het plangebied 't Cranenbosch in een categorie-3-zone met een archeologische onderzoekspllicht bij ruimtelijke ontwikkelingen vanaf 500 m² en dieper dan 40 cm. Dit betekent dus dat de voorgenomen ontwikkeling, vanwege het overschrijden van deze vrijstellingsgrens, voorafgaande aan de realisatie of ten behoeve van de vergunningverlening archeologisch onderzoeksplichtig is. Dit bureauonderzoek voorziet (in eerste fase) daarin.

Afbeelding 2.3 Uitsnede gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart

De wegen Jan Glijnisweg en Rustenburgerweg (beide categorie 3 / blauw) zijn de eerste wegen van de polder. Langs deze wegen of bewoningslinten werd de toen ter tijd nieuwe polder voor het eerst bewoond en kunnen dus bewoningsresten van die 'kolonisten' of eerste bewoners van het gebied verwacht worden. De achterliggende agrarische gronden (categorie 4 / groen) hebben als vanzelfsprekend een lagere verwachting op het kunnen aantreffen van archeologische (bewonings)resten. Daartoe is daar de archeologische vrijstellingsgrens hoger. Even ten oosten van het plangebied ligt ook een categorie-3-zone. Dit betreft een stuk oudland (geen voormalig water) waartoe de kans op het aantreffen van archeologische bewoningsresten daar hoger is met navenant archeologiebeleid.

Raadpleging van het Bestemmingsplan Buitengebied 2014³ toont dat het plangebied binnen een grotere zone ligt met Waarde (archeologie), zie afbeelding 2.4. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn binnen zones met een Waarde (archeologie) zijn gebonden aan het archeologieregime dat in het bestemmingsplan is opgenomen. Deze regiems komen overeen met de voorbeschreven categorieën en vrijstellingsgrenzen uit het gemeentelijk archeologiebeleid (afb. 2.3). Dat archeologiebeleid heeft namelijk als onderlegger van het Bestemmingsplan gediend. Volgens het Bestemmingsplan is de voorgenomen ontwikkeling dus ook archeologisch onderzoeksplichtig indien de ontwikkeling groter is dan 500 m² en dieper dan 40 cm beneden maaiveld reikt.

³ Te raadplegen op www.ruimtelijkeplannen.nl

Afbeelding 2.4 Uitsnede Bestemmingsplankaart ter hoogte van het plangebied.

2.3.2 Provinciale archeologische verwachtingskaarten

De provincie Noord-Holland heeft een digitaal te raadplegen Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie⁴ waarop veel lokale gebiedsinformatie is te achterhalen. Het plangebied behoort tot de grote regio van West-Friesland of het westfriese krekensysteem dat van provinciaal archeologisch belang is. Er bevinden zich geen provinciale archeologische monumenten binnen of nabij het plangebied. In het Laat Mesolithicum (5.500 v.Chr.) ligt het plangebied op een eiland of droog liggende wadplaat achter een duinenrij. Echter vanaf het Neolithicum tot in de Late Middeleeuwen maakt het gebied deel uit van een uitgebreid veengebied, waar de bewoningscondities niet erg geschikt waren of zelfs onmogelijk. Vanaf de Late Middeleeuwen maakt het gebied deel uit van water totdat het gebied weer drooggemaakt en ingepolderd is in de Nieuwe Tijd. De Rustenburgerweg is een waardevol historisch landschappelijk lijnelement in deze droogmakerij.

2.3.3 Nationale archeologische verwachtingskaarten

De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) geeft voor heel Nederland de trefkans op de aanwezigheid van archeologische resten. Die trefkans is aangegeven in vier categorieën: hoog, middelhoog, laag en zeer laag. Deze kaart is onder andere gebaseerd op de relatie die er bestaat tussen de bodemsoort en eerder aangetroffen archeologische vindplaatsen op soortgelijke gronden. Volgens de IKAW ligt het plangebied in een zone met een lage trefkans.

Op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) staan archeologische terreinen aangegeven die vanwege bepaalde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid en contextwaarde) door de provincie en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zijn ingedeeld in drie categorieën: terreinen met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde. Binnen het plangebied of nabije omgeving zijn echter geen AMK-terreinen bekend.

Binnen of de directe nabijheid van het plangebied zijn geen waarnemingen (eerdere vondsten of aanwijzingen) gemeld in het informatiesysteem van de Rijksdienst, archis2.⁵ De dichtstbijzijnde waarnemingen staan gemeld bij de Molendijk (boschages) waar vroeger de molens ston-

⁴ <https://maps.noord-holland.nl>

⁵ Dit informatiesysteem is ten tijde van het schrijven van dit bureauonderzoek bijna een jaar niet geheel functioneel.

den, zie ook afbeelding 2.3 (gele zones). Ter plaatse is een kogelpotfragment uit de 12^e-13^e eeuw aangetroffen als losse vondst op het veen (wnr: 433051). Daar is ook een stuk bewerkt hout uit de Nieuwe Steentijd aangetroffen op een diepte van 2,20 m –mv in een verspoelde context (wnr: 433052) en een fragment roodbakkerend geglaazuurd aardewerk uit de Nieuwe Tijd (wnr: 433059). Het plangebied ligt ook niet binnen of nabij eerdere archeologische onderzoeksmeldingen.

Op onderstaande afbeelding 2.5 staan de hiervoor beschreven waarnemingen, AMK-terreinen en eerdere onderzoeksmeldingen aangegeven.

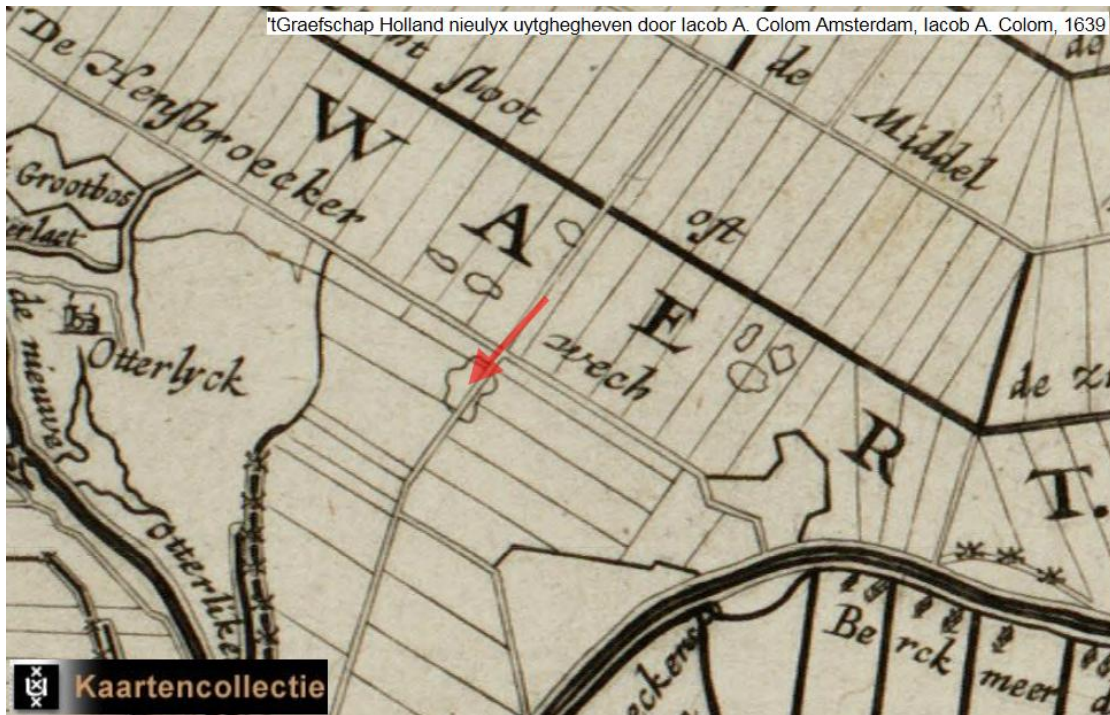
Afb. 2.5 Onderzoeksmeldingen, AMK-terreinen en waarnemingen in de omgeving van het plangebied.

2.3.4 Historisch kaartmateriaal en de Hofstede Cranenbosch

Het plangebied staat op verschillende oude kaarten afgebeeld. Op de Kaart van Colom uit 1639 (afb. 2.6) is de voormalige Waard (Waert) net ingepolderd en de nieuwe gronden zijn volgens een strak geordend plan ingedeeld. Ter hoogte van het plangebied (rode pijl afb. 2.6) staat echter een afwijkende percelering weergegeven. Dit zijn de contouren van een voormalig eilandje. Nabij liggen nog meer voormalige eilandjes. Die eilandjes zullen hoogstwaarschijnlijk bestaan hebben uit restveen.

Het plangebied Cranenbosch was dus gedeeltelijk een eiland in het meer de Waard. Na de drooglegging in 1631 kwam het te liggen op de hoek Jan Glijnisweg en Rustenburgerweg.⁶ Deze laatste weg ging over het eiland heen, dat als een grote terp in het omliggende nieuwe land omhoog stak. Het eiland lag grotendeels aan de zuidzijde van de Rustenburgerweg, maar de boerderij er tegenover, aan de noord-oostzijde, Rustenburgerweg 183 staat nog aan de rand van dit voormalige eiland. Door inklinking en afgraving is van dit eiland niets meer te zien. Wel hebben kavelsloten rond dit eiland lange tijd de plaats ervan gemarkeerd. Ook die sloten zijn verdwenen. Het oostelijk deel van de ijsbaan en het noord-oostelijke deel van de begraafplaats achter de kerk maakten eveneens deel uit van dit eiland.

⁶ Komen 2007, p. 187-89. Navolgende tekst over de hofstede Cranenbosch in § 2.3.4. is grotendeels één-op-één of toegespitst overgenomen uit deze bron.

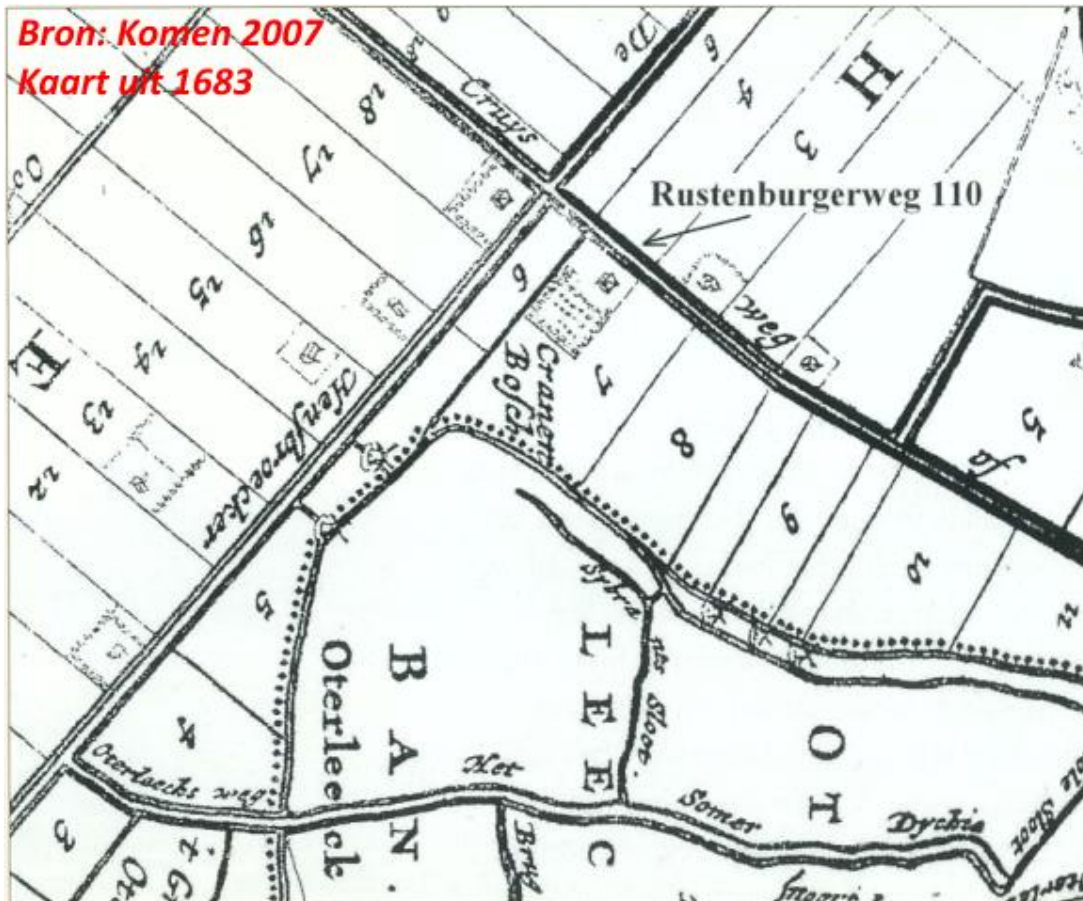

Afbeelding 2.6 Kaart van Colom uit 1639, ter hoogte van de rode pijl ligt het plangebied Cranenbosch.

Op dit oude eiland Cranenbosch werd de hofstede 'Cranenbosch' gebouwd. De boerderij moet al vóór 1680 zijn gebouwd. In een akte uit 1683 wordt deze voor het eerst genoemd. Cranenbosch wordt daarin een hofstede genoemd, wat betekent dat er sprake was van een gezamenlijke behuizing voor de eigenaar en de pachter in het gehele pand. De hofstede was omringd door een groot erf met een 'plantagie'. Er was een grote boomgaard met moestuin. Het geheel was omgeven door twee brede watersingels die vanaf de Rustenburgerweg rondom het eiland liepen. De eerste bezitter van dit eiland was Pieter Bas (1603-1658). In 1640 nam hij als heemraad plaats in het polderbestuur van Heerhugowaard. Pieter was medisch doctor, kwam uit Amsterdam, woonde enige jaren in Alkmaar, maar keerde daarna terug naar Amsterdam. Dat Pieter Bas bij de drooglegging van de Heerhugowaard betrokken werd, kwam doordat hij firmant was van Hans van Loon, de Amsterdammer op wiens naam het octrooi stond tot drooglegging van de Waard. In 1631 kreeg hij bij loting het eiland Cranenbosch toegewezen. Aangezien dit hoog land was, kon hij er een van de eerste boerderijen neerzetten.

Omstreeks 1650 kocht Gerard van Hellemond (1612-1658), die van 1650 tot 1658 in het Heerhugowaards polderbestuur zat, van Pieter Bas het landgoed Cranenbosch. In 1655 wordt hij in een onroerendgoedlijst als eigenaar genoemd van Cranenbosch. Deze Gerard trouwde met Margaretha Bicker van Swieten (1619-1697). Na zijn overlijden in 1658 hertrouwde Margaretha in 1662 met Cornelis Geelvinck (1621-1689). Voor hem was het ook zijn tweede huwelijk. Via zijn vrouw Margaretha kwam hij in het bezit van Cranenbosch. Margaretha overleefde haar tweede man acht jaar. Zij had van Cornelis, noch van haar eerste man kinderen. Cranenbosch ging echter niet naar de kinderen uit het eerste huwelijk van Cornelis Geelvinck. Vrijwel zeker bleef de hofstede in het bezit van de familie Bicker. Deze familie trouwde verschillende generaties lang met telgen uit de Amsterdamse regentenfamilie de Graeff, zodat zij op allerlei wijzen wel een familierelatie met elkaar hadden. Na twee tot drie generaties bleven deze huwelijken kinderloos en stierf de eens zo machtige familie Bicker uit. De laatste was Gerard Bicker van Swieten (1687-1753). Door erfenis concentreerde het grote familiebezit zich bij deze laatste telg. Via hem ging Cranenbosch naar de nazaten van Agneta de Graeff, weduwe van Jean Baptiste de Hochepeid. Ook Agneta was familie van de Bickers. In 1765 verkochten de erfgenamen hun bezit in Heerhugowaard waaronder Cranenbosch. Deze toen nog 'huismanswoning' genoemde boerderij werd gekocht door Pieter Pet, schout van Oosthuizen. In 1733 werd de boerderij nog voor onroerendgoedbelasting aangeslagen voor 21 gulden, wat niet minder was dan die voor de boerderij 'De Stenenkamer' aan de overkant. Van een vervallen boerenplaats was

toen nog geen sprake. Al voor 1817 werd Cranenbosch echter gesloopt. Het daarbij onduidelijk of deze was vervallen of wellicht verbrand. De hofstede is nooit herbouwd. In 1832 kocht Gerrit Hendrik Hemke (-1839), die boerde op de boerderij Jan Glijnisweg 57, de grond van het voormalige Cranenbosch. In 1902 kocht Willem Appelman deze boerderij en het er tegenover liggende land, waaronder Cranenbosch. Tot in de jaren vijftig van de 20^e eeuw was hier nog een bult in het land te zien. Toen er bij de kerk een voetbalveld kwam, is de grond van Cranenbosch gevlakt. In 1964 verkocht Agnes Bruijns, de weduwe van Willem Appelman, de grond van Cranenbosch aan Arie Strooper die daar een huis (Rustenburgerweg 110) en een groot kassencomplex bouwde. In 2004 kwam dit bedrijf met de grond in handen van Jasper Zwenimer die het doorverkocht aan de firma Bot. Thans zal hier nieuwbouw verschijnen van een achttal vrijstaande woonhuizen. Het huis aan de Rustenburgerweg 110 zal gehandhaafd blijven.

Afb. 2.7 Kaart uit 1638 (uit: Komen 2007) met daarop hofstede Cranebosch / Rustenburgerweg 110.

Op afbeelding 2.7 is een deel van een kaart uit 1683 afgebeeld met daarop het terrein van hofstede Cranenbosch. Te zien is een bouwwerk (boerderij) met daarachter een boomgaard. Vergelijking met kaarten van geringere ouderdom (afb. 2.8 en 2.9) toont een andere oriëntering van het perceel of terrein. Op de eerder beschreven uitsnede van het AHN (afb. 2.2.) lijken de depressies in het maaiveld overeen te komen met de op afbeelding 2.9 weergegeven sloten.

Het is onduidelijk wat de precieze locatie van de voormalige hofstede / bebouwing is geweest. De boerderij lijkt ter hoogte van de huidige - te handhaven - bebouwing (Rustenburgerweg 110) te hebben gestaan. Onduidelijk is of alle sporen van deze voormalige hofstede en bijgebouwen of erfinrichting zijn verdwenen tijdens de sloop (in het begin van de 19^e eeuw) en latere egalisatie van het terrein. De voormalige sloten rondom deze hofstede zullen nog wel terug te vinden zijn in de ondergrond van het plangebied als ook daar buiten. Tevens zal er een materiële neerslag van dit gebruik als huisplaats verwacht kunnen worden in de ondergrond.

Afbeelding 2.8 Kaart uit de 2^e helft van de 19^e eeuw ter hoogte van het plangebied (Kranenbosch).

Afbeelding 2.9 Kaart uit het begin van de 20^e eeuw ter hoogte van het plangebied. De afwijkende oriëntatie van de percelen en voormalige grenssloten zijn nog weergegeven.

2.3.5 Lokale gebiedskennis, amateurverenigingen en de klic-melding

Ten behoeve van dit bureauonderzoek is geen navraag gedaan bij de lokale historische of archeologievereniging. Op basis van de bij dit bureauonderzoek gebruikte en beschreven bronnen, ook van lokale aard, kon al in voldoende mate een gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied worden opgesteld.

Er is ook geen klic-melding (oriëntatieverzoek kabels en leidingeninformatie) gedaan omdat de verwachting is dat deze kabels en leidingen binnen dit voormalige bedrijventerrein weliswaar in behoorlijke mate aanwezig zullen zijn, maar dat deze de archeologische verwachting van het terrein niet sterk zullen beïnvloeden. Indien er eventueel gravend onderzoek gaat plaatsvinden kan deze informatie alsnog worden betrokken bij het vervolgonderzoek of bij het bepalen van de werk- of onderzoeksstrategie.

2.4 Archeologische verwachting

Op basis van het bureauonderzoek kan de volgende gespecificeerde archeologische verwachting worden opgesteld.

Midden-Steentijd

Volgens de provinciale Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie lag het plangebied in het Laat Mesolithicum (Midden-Steentijd) op een eiland of wadplaat achter een duinenrij. Hierdoor kunnen er menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden op deze gronden. Desondanks wordt de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden uit deze periode toch laag ingeschat.

Nieuwe Steentijd tot en met de Late Middeleeuwen

Gedurende deze zeer lange periode maakte het plangebied deel uit van een uitgestrekt veengebied. Vanwege de vochtige bodemcondities was het veengebied niet direct geschikt voor bewoning en landbouw. Het veengebied zal via de watergangen of wellicht via knuppelpaden wel betreden zijn geweest ter exploitatie van de natuurlijke grondstoffen of tijdens de jacht. Het is overigens niet uitgesloten dat het veengebied wel (geïsoleerd) bewoond werd in bepaalde periodes. Echter het veen dat hier gedurende de Nieuwe Steentijd tot aan de Late Middeleeuwen zich heeft kunnen vormen, is tegenwoordig verdwenen. De eventuele sporen van menselijke aanwezigheid zullen daarmee ook zijn verdwenen.

Ter hoogte van het voormalige 'landgoed' of hofstede Cranenbosch lag voorheen een stuk oud land (voormalig eiland) dat hoogstwaarschijnlijk zal hebben bestaan uit zogenoemd restveen. Dit niet-geërodeerde veen zal echter nadien door de bewerking van het land (hofstede), de egalisatie in de 20^e eeuw en de bouw en het in gebruik zijn van het kassenbedrijf ook verdwenen zijn. De archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden uit de periode Nieuwe Steentijd tot en met de Late Middeleeuwen wordt daarom laag geacht.

Nieuwe Tijd

De archeologische verwachting op het aantreffen of verstoren van archeologische waarden uit de Nieuwe Tijd is hoog. Binnen een deel van het plangebied heeft hofstede Cranenbosch gestaan. Dit betrof een aanzienlijke hofstede met in ieder geval een boomgaard en begrenzende sloten. De exacte ligging, moment van verdwijnen / sloop, of er nog resten van in de ondergrond kunnen worden aangetroffen en of de egalisatie van het terrein sporen heeft verstoord of juist heeft afgedekt, is thans onduidelijk en niet bekend uit de bestaande bronnen. Binnen het deelgebied dat deel uitmaakte van dit hofstedeterrein (binnen de begrenzende sloten) is de archeologische verwachting op het nog kunnen aantreffen of verstoren van sporen van dat gebruik als hofstede, hoog. Mogelijk lag de oude bebouwing ter hoogte van de huidige - te handhaven - bebouwing van Rustenburgerweg 110.

De archeologische waarden zouden kunnen bestaan uit sporen en resten van de huisplaats / hofstede en bijgebouwen. Deze kunnen bestaan uit bakstenen muurwerken, houtconstructies of vlechtwerk. Tevens kunnen afvalkuilen, beerputten, accumulaties van velerlei materiaal worden verwacht in de ondergrond. Tevens kunnen sporen van de landgebruik of landinrichting (met name de grenssloten) worden verwacht, naast een breed scala van resten uit de materiële cultuur behorende bij het boerenbedrijf of als woonhuis (van aanzienlijken).

De sporen kunnen direct vanaf maaiveld, onder de recente bebouwing en in of onder het egalisatiedek worden verwacht. Vanwege de geringe ouderdom, de (kalkrijke) kleigrond en vochtige bodemcondities, zal de conservering van deze resten en sporen redelijk tot goed zijn.

3 Conclusie en aanbeveling

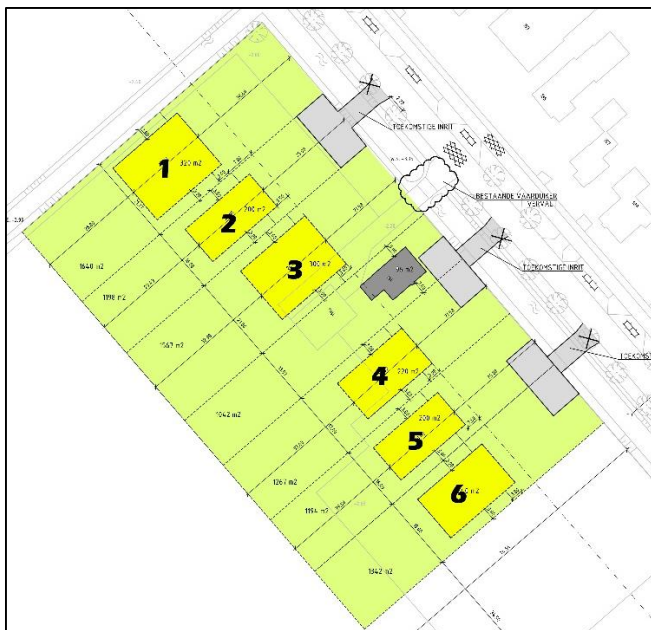
3.1 Conclusie

Het plangebied ligt binnen het Noordhollands kleigebied. Gedurende het grootste deel van het Holocene maakte het gebied deel uit van een uitgestrekt veengebied. Bewoningscondities waren binnen dit veengebied niet erg geschikt. Het meeste van dit veen was in de Late Middeleeuwen verdwenen waardoor hier een groot water lag, dat bekend staat als de Waard (Waert). Dit water wordt begin 17e eeuw (1630) ingepolderd. Het plangebied lag op een stukje oudland, vermoedelijk een stuk restveen dat als eilandje in het voormalige meer lag. Deze grond lag daardoor direct na inpoldering wat hoger dan de omliggende gronden (van de droogmakerij) en kon daardoor eerder worden ingezet voor bewoning en bewerking. Mede hierdoor is dit terrein als één van de eerste gebieden binnen de nieuwe polder Heerhugowaard bebouwd en bewoond geweest. Het plangebied maakte vanaf die tijd deel uit van hofstede Cranenbosch en was in eigendom van aanzienlijken uit de regio. De hofstede bestond in ieder geval uit een huis / boerderij met een boomgaard en een begrenzend sloten. De bebouwing is ergens voor 1817 gesloopt. Waarom en hoe is onbekend. Evenzeer is onbekend of ter plaatse nog resten of sporen van deze hofstede en het omliggende hofstedeterrein aanwezig zijn. De locatie van de voormalige huisplaats wordt ter hoogte van het huidige te handhaven woonhuis (Rustenburgerweg 110) verwacht.

3.2 Aanbeveling

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt geadviseerd om ter hoogte van het te handhaven woonhuis en het voormalige hofstedeterrein de bodemingrepen dieper dan 40 cm vooraf te laten gaan door een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. De bovengrondse bouwwerken kunnen tot aan maaiveld gesloopt en verwijderd worden.

Met name ter hoogte van huis 2, 3 en 4 en het te handhaven huis (donkergrijs) zoals in afbeelding 3.1 weergegeven, dient voorafgaand aan de realisatie van de nieuwbouw een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden. Op basis van dat proefsleuvenonderzoek kan

Afb. 3.1 Advieskaart

bepaald worden of dit proefsleuvenonderzoek direct ter velde uitgebreid dient te worden naar de zones van huis 1 en huis 5.

Ter plaatse van huis 6 worden geen resten van de hofstede meer verwacht en kunnen de voorgenoemen bodemingrepen zonder beperking worden uitgevoerd.

Indien hier toch archeologische resten worden aangetroffen of op basis van de resultaten van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek ter hoogte van huis 2 t/m 4 toch een verhoogde verwachting geldt dient hier alsnog archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Dit conceptrapport en advies dient ter beoordeling en instemming te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid, in deze de gemeente Heerhugowaard. Deze kan hierop een selectiebesluit nemen.

Literatuur

Literatuur

Klooster, B., 2010. *Archeologisch onderzoek plangebied 't Cranenbosch te Heerhugowaard*, risicoanalyse. Grontmij Nederland B.V., Alkmaar.

Komen, H., 2007. *Stolpboerderijen in Heerhugowaard* (deel 1 Zuid), Historie van de stolpboerderijen in Heerhugowaard, hun eigenaren en bewoners.

Nyst, C.L., 2010. *ERF GOED, Beleidsnota Archeologie Gemeente Heerhugowaard*. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Bronnen

Actueel Hoogtebestand Nederland – www.AHN.nl – maart 2016.

Archis2 – informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort. (onderzoeksmelding, AMK, IKAW, waarnemingen) – archis2-gegevens uit 2015.

Bodemkaart van Nederland 1: 50.000. Kaart 19 West-Alkmaar, Stichting voor de Bodemkartering, Wageningen 1994.

v.o.f. Cranenbosch Ontwikkeling / Grontmij – projectgegevens en V.O. – februari 2016.

Gemeente Heerhugowaard – archeologiebeleid – www.heerhugowaard.nl

GoogleMaps – luchtfoto - www.google.nl/maps - maart 2016.

Kadaster – oud kaartmateriaal – tijdreis over 200 jaar topografie – maart 2016.

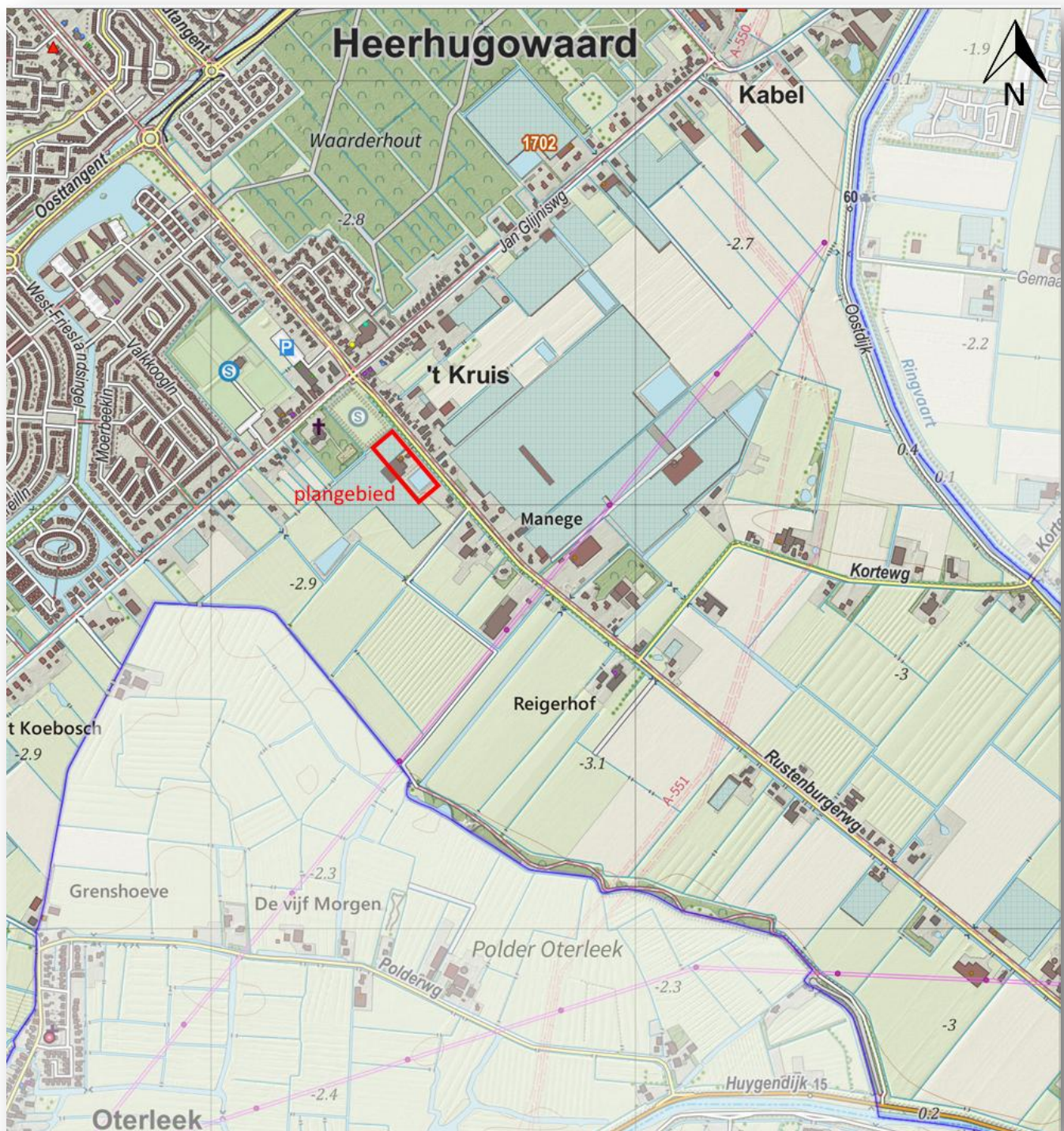
Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie. Provincie Noord-Holland. <https://maps.noord-holland.nl> – maart 2016.

Ruimtelijkeplannen.nl – bestemmingsplannen – www.ruimtelijkeplannen.nl - maart 2016.

Universiteit van Amsterdam – oud kaartmateriaal – www.uva.nl – maart 2016.

Bijlage 1

Ligging locatie op de topografische ondergrond

Ligging locatie op de topografische ondergrond

